

2. Gitelman Z. Y. Jewish Nationality and Soviet Politics: The Jewish Sections of the CPSU, 1917–1930. Princeton University Press, 1972. 574 p.

3. Протоколи совещаний єврейських громадських комітетів і Наркомсобезов РСФСР і УРСР, представителів партійних і громадських організацій по питаннях організації допомоги єврейському населенню, пострадавшему від погромів. Обращення Всеукраїнського Центрального комітету допомоги єврейському населенню до урядів і єврейським громадам західно-європейських країн про надання матеріальної допомоги єврейському населенню, пострадавшему від погромів в роки імперіалістическої і громадянської війн. *Центральний державний архів громадських об'єднань та українців*. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 340. 36 арк.

4. О задачах и постановке еврейской работы партии. *Центральний державний архів громадських об'єднань та українців*. Ф. 1. Оп. 20. Спр 338. 13–15зв арк.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-38>

Коломієць О. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри слов'янської та романо-германської філології
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

КРИМСЬКИЙ НАРАТИВ У ТВОРАХ ОСТАПА ВИШНІ

2025 року виповнюється 100 років із часу виходу у світ «Вишневих усмішок кримських» класика сатиричної прози ХХ сторіччя Остапа Вишні. Відомо, що твори письменника користувалися значною популярністю серед читачів, тому цю збірку гумористичних оповідань після 1925 року було також неодноразово перевидано як окремими книгами, так і у збірці «Мисливських усмішок». Факсимільну копію першого видання 1962-го року було опубліковано й українською діаспорою у Нью-Йорку.

Жанр усмішки як різновид фейлетону та гуморески ввів в українську літературу сам Остап Вишня. До видання увійшли твори, написані під час перебування автора в Криму 1924 року. Збірка є своєрідним жартівливим путівником для читачів, які збираюся їхати до моря. Видання вміщує 21 усмішку популярного Кримського циклу.

Тут варто зауважити, що 1954 р. Верховною Радою УРСР було прийнято Закон про внесення змін та доповнень до статті 18

Конституції УРСР, за яким Кримська область увійшла до складу Української РСР. Тому «Вишневі усмішки кримські» Остапа Вишні 1925 року є тим «українським уявленням про Крим», яке було вилучено з історичного, культурного дискурсу в період «Розстріляного відродження» 30-х рр. ХХ ст.

«Сімферополь – Ялта» – перший твір збірки. За жанровою природою – це симбіоз авторського жанру усмішки та подорожніх спостережень автора. Разом із тим, автор звертається до історичного минулого Криму, звертаючи увагу на зв'язок України з Кримом: «В половині ІХ століття степова Таврида поволі звільняється від хозар і попадає під протекторат Візантії. Отоді якраз з'являються в Тавриді варяги, що грабували її береги... В цей-таки час починається зв'язок України з культурними центрами таврійськими» [1].

Центральною темою трьох творів Остапа Вишні («Життя татарчине», «Татаринове життя», «На татарській виставі») стало життя місцевого населення Криму. Основою першого твору «Життя татарчине» є легенда з книги Никандра Марса «Легенди Крима», на яку дає покликання письменник. Ця розповідь про те, як татарські жінки пророкові Магометові листа писали, виборюючи своє право залишатися єдиними дружинами для своїх чоловіків: «Виросла молодь і так само, за батьками, дратувала жінок. Глузували й онуки і, глузуючи, не помітили, як не стало ні в кого двох жінок. Може, баранина подорожчала. Може, відповідь на листа від пророка прийшла...» [1].

У центрі усмішки «Татаринове життя» – історія про долю молодого татарського хлопця. Остап Вишня відразу застерігає читача, про те, що це «сумна усмішка... Журна усмішка й пекуча, як пекучі сльози, що капають із зажурених старечих Ахметових очей... Вицвілих очей колись стрункого та молодого Ахмета...» [1]. Основою для цього твору стала легенда «Деликли-кая» із книги Никандра Марса. Переказуючи легенду, автор прямо не вказує на тих, хто змінив колись щасливе життя героя, але одним неозначено-особовим реченням вказує на причину нещастя: «Прийшли з півночі, вихором смертельним по степах, по горах пронеслись, залізли в душу, в скриню старого Ахмета, побили, потрощили, поруйнували...» [1]. Сто тридцять сім років змушені були схилити голови місцеві жителі перед «баринном», навіть нова зміна суспільних формацій не принесла очікуваної свободи, тому що «накинула червону чадру на Старий Крим революція...» [1]. Сумні думки навіть розповідь письменника про російську колонізацію Криму, проілюстрована статистичними даними про масштаби виселення, переселення, вигнання з рідної землі татар, починаючи з 1736 року, описані у книзі Є. Маркова «Нариси Криму» (1902 р.). «...За офіційними ж таки даними 1863 року зовсім спорожніли 734 татарських сіл та аулів у Таврії: в самому тільки Перекопському повіті спорожніло 278 аулів. Коли додати ті 784 села до 1000 сіл, спалених

графом Мініхом, та до невідомо скількох, спалених князем Італійським (Суворов О.В.) і князем Долгоруким, та до невідомо скількох, спорожнілих 1788 та 1812 рр., коли виселилось багато тисяч татар, то питання про благодійство європейської цивілізації мусульманському варварству по меншій мірі повинно залишитись питанням...», – підсумовує Остап Вишня [1]. Письменник звертає увагу на те, що колонізаторська політика росії приводить до тотальної безграмотності місцевого татарського населення, беручи до уваги обов'язкове навчання грамоті дітей від 6 до 15 років згідно зі старовинним татарським звичаєм. Далекого 1925 року Остап Вишня ще щиро вірить, що червона революція може змінити долю цього краю: «І хай навіки зітруться на степах і на Горах кримських страшні ступні Мініхів, Суворових, Потьомкиних, Долгоруких... Щоб пишалися Ахметові нащадки буйною зеленню Червоного Криму і щоб не капали в них гарячі сльози образи із журних чорногострих очей.... Хай!...» [1]. Та події наступних десятиліть нещадно і гірко розіб'ють ці ілюзії письменника.

Привертають увагу відтопонімічні назви усмішок («Сімферополь – Ялта», «Алупка», «Гурзуф», «Ялта»), відомі сучасному читачеві. Разом із цим, у текстах Остап Вишня фіксує давні найменування населених пунктів, місцевостей, які за радянського часу під впливом політики русифікації зазнавали змін, поступово частково чи повністю зникаючи з політичної карти Криму: «Чорне море червоні береги полоще... І вони не чорніють... А над ним, до його збігаючи, в його окунаючись, попритулялись: Теселі, Форос, Мшатка, Ай-Юри, Мелас, Лімнеїз, Мухалатка, Кастрополь, Кікенейз... І далі... Сімеїз, Алупка, Місхор, Гаспра, Ай-Тодор, Ластівчине гніздо, Ореанда, Лівадія, Ялта... Море їх мис, а зверху їх яйла обіймає... Обіймає могутніми обіймами віковичних скель... І гордо над ними закинув зубчасту голову Ай-Петрі...» [1]. Замилювання автора мальовничими краєвидами Криму наповнює жанр усмішки романтичними рисами, надаючи гумористичному прозовому тексту поетичного звучання. Багато спільного з Україною помічає Остап Вишня, подорожуючи кримським узбережжям, тому апофеозом звучать слова героя: «А найголовніше ледве був не забув! Барвінок у Криму росте. Та такий рясний та хороший... Якби місцеве населення вивчити пісні:

Зелененький барвіночку,
Стелися низенько,
А ти, милий, чорнобривий,
Присунься близенько.

Всі 6 дані були за приєднання Криму до України. Спорідненість культур – і кришка! Без нікотрого імперіалізму – на законній підставі!» [1] – звучать слова, ніби завершальні акорди, усмішки з промовистою назвою «Крим».

Список використаних джерел:

1. Вишня О. Вишневі усмішки кримські. URL:
<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3030&page=8>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-39>

Космина В. Г.,

доктор історичних наук, доцент,

доцент кафедри державно-правових і гуманітарних наук

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР

С. Гантінгтон у своїй знаменитій праці «Зіткнення цивілізацій» наголошував, що у XXI ст. головні лінії конфліктів будуть пролягати насамперед між цивілізаціями, а не між державами. І дійсно, найкровопропитніша з 1940-х років війна у Європі має чітко окреслений цивілізаційний вимір. На це вказує навіть зовнішній бік протистояння. Російська сторона – від президента до останнього пропагандиста – не втомлюється стверджувати, що вбиваючи українців в ім'я «руського міра» воює не стільки з Україною, скільки з «колективним Заходом», з НАТО, а найбільше – з англо-саксонським світом. Водночас і Україні допомагає вистояти у ці жакливій війні саме Захід – Євросоюз, НАТО, інші європейські країни, Канада і головна держава Заходу – Сполучені Штати Америки. Допомагають і деякі країни прозахідної орієнтації з інших регіонів світу.

Натомість незахідну за цивілізаційним змістом Росію тією чи іншою мірою підтримують зазвичай країни незахідних же, передусім східних, цивілізацій. Достатньо назвати Північну Корею, Китай, Іран і окремих симпатиків Путіна в Азії, Африці, Латинській Америці.

Утім, цивілізаційний зміст має і безпосередньо російсько-українське протиборство, хоча Москва й намагається це заперечити. Вона на всіх рівнях і на всі лади пропагує підступну ідею, що начебто росіяни й українці не просто належать до єдиної цивілізації, а взагалі становлять один народ і іншого, окремого, народу тут немає. А відтак немає сенсу і в існуванні окремої української держави. Україну як таку, стверджує Путін, придумав Ленін і передав їй «ісконно рускіє» землі. На запитання «Навіщо він це зробив?» Путін цинічно-зневажливо відповів: «Бог його знає». А Росія, мовляв, знищуючи українців і українське, лише «повертає своє».